

**KREATÍV ZENEI GYAKORLATOK AZ ISKOLAI ÉNEK-
ZENEOKTATÁSBAN ÉS TANÁRKÉPZÉSBEN. MUSIK KREATIV+ (2.)¹**

A performance szerepe a *Musik kreativ+* programban

A 20. század közepétől jelentkező, az avantgárd mozgalmakból erős ösztönzést kapó performatív művészet a zene, költészet, tánc, színház, improvizáció és vizuális társművészeteik átfogó megjelenése, melyben a hagyományoktól elszakadással gyakran kultúrává kövült szokások, tradíciók ütköznek. Az ötletek művészete ez,² személyiség és tárgyi környezet, nézők és előadók közötti interakció, mely hatás és visszahatás hálózataként a közönséget véleményformáló képességének újra értelmezésére készíti. A társadalmi normákon túllépő performance, mint előadói műfaj ugyanakkor nincs végérvényesen intézményesítve és domesztikálva, az általa feszegetett kérdések nincsenek megválaszolva.³

A performance szó jelentése az előadáson túl teljesítmény is, melynek végrehajtása, tartalmi kitöltése nem nélkülözheti a kreatív attitűdöt. A tanulók iskolai énekórai kreativitásának fejlesztését célul tűző *Musik kreativ+* programban⁴ kulcsszerep jut a performance műfajának. A programban a diákok

---

¹ A Magyar Tudomány Ünnepe az MTA Szegedi Akadémiai Bizottság székházában 2016. november 9-én megtartott előadás, valamint a *Musik kreativ+* Erasmus+ KA2 stratégiai együttműködés honlapján közzétett programeredmények szerkesztett változata. www.musik-kreativ-plus.eu (2017.08.06.)

² Goldberg, RoseLee: *Performance Art. From Futurism to the Present*. Harry N. Abrams, Inc., Publishers, New York, 1988, 152.o.

³ Szőke Annamária (szerk.): *A performance-művészet*, Artpool - Balassi Kiadó - Tartóshullám, Budapest, 2000, 7-12.o.

⁴ A három éves (2014–2017) *Musik kreativ+* program célja a kreativitás növelése az iskolai énekórában, valamint kreativitással foglalkozó módszerek fejlesztése zenével. A négy ország (D, F, CZ, H) résztvevőiből létrejött oktatási hálózat olyan anyag kifejlesztésén dolgozik, mely a kreativitás, performance, vállalkozókészség területén képzé a diákokat. Az oktatási és művészi igények megfogalmazásával kidolgozott koncepció eredményeit általános- és középiskolásokkal közösen tesztelve a program második évének végén megrendezett

és profi muzsikusok közös iskolai performance-ainak elsősorban nem a közönség szórakoztatása a célja, ezek inkább a kreativitás fokozása végett létrehozott performance szituációk, gyakorlatok, kísérletek. Ezáltal a diákok nem kerülnek olyan stresszhelyzetbe, melyet egy hagyományos előadás önkéntelenül is eredményez, színpad és közönség velejáráó egymásra hatásaként. Hagyományos értelemben tehát itt – amennyiben van – a közönség sem a szokásos, melyet jól mutat egyes esetekben a publikum helyének kijelölése, vagy éppen annak meghatározhatatlansága.

A kreativitás megjelenésének színteret adó performance-ok a *Musik kreativ+* tananyag mellett a programeredmények bemutatásának, közvetítésének jól érzékelhető módjai is. A négy ország koncepcióinak formát adnak, és mint az egyes ötletek próbái, bizonyítékai a kidolgozott koncepció működőképességének. Ugyanakkor nem adnak végső formát az ötleteknek, hiszen azok – inspirációt adva – mindig tovább vihetők, új utakat nyitva a további kísérletezéshez.

A program során az iskolások olyan kreatív performance-okat hoznak létre, mint természet és külső környezet hangjainak zenébe öntése és előadása hangszerekkel vagy énekhanggal; adott zeneműre vagy zenei részletre rövidfilm készítése; árnyjáték színpadi és zenei előadókkal; haiku megzenésítés és grafikus notáció; népzenei és néptánc performance; zene és mozgásimitáció; hangszeres, ének és mozgás improvizáció; afrikai és kortárs zenei szintézis; zenei inspiráció megjelenítése képi installációban, poszter és plakát készítés. A performance-ok hossza – igazodva a rendelkezésre álló időhöz és az iskolások, életkorához, koncentrációképességéhez – általában pár perces, de a tematikától és

---

nyilvános hangversenyen tárták a közönség elé. A működő koncepció tanárképzési tananyagként megjelenve különböző típusú oktatási intézmények tanárainak teszi hozzáférhetővé ország specifikusan e kreatív módszerek és gyakorlatok alkalmazását.

a választott előadási technikától függően ez a spektrum elhúzódhat a pár másodperctől húsz perc fölötti időtartamig is.

A performance kísérleteknek ugyan nem a nyilvános előadás az elsődleges szerepük, de néhány – a felvonultatott technikai elemeknek is köszönhetően – reprezentatív előadás hatékony disszeminációs funkciót is betölt (pl. kompozíció az utca hangjaiból, rövidfilm), pontos képet adva a *Musik kreativ+* program célkitűzéseiről. A feladatok készítőinek meggyőződése, hogy a bemutatott, működő példákon, illetve hasonló performance-ok létrehozásán keresztül az iskolai ének-zeneoktatásban a tanulók kreativitása jelentősen fejlődhet, pozitív hatást gyakorolva a tanulási folyamatok hatékonyságára és a gyermekek kognitív funkcióira, személyiségére.

Kreatív zenei gyakorlatok

A beszámoló a továbbiakban részleteket közöl a *Musik kreativ+* program keretében a Budapest III. Kerületi Krúdy Gyula Angol-Magyar Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola 8–14 éves korú diákjai és a Pulzus Vonósnégyes közös munkájából létrejövő performance gyakorlatokból.

A Pulzus vonósnégyes: Pilz János, Lesták-Bedő Eszter, Rajncsák István és Mahdi Kousay

„Kis karmesterek” program

E programrész fő célkitűzése a diákok kezdeményezőképességének és vállalkozókészségének fejlesztése vonósnégyes munka által inspirált kreatív produkciókon keresztül. A vonósnégyes, a legrepresentatívabb kamarazene műfaj működésének alapja a csapatmunka. A hangszerek közötti folyamatos párbeszéd, a fontos szólamok előtérbe helyezése és a kísérő hangszerek halkabb játéka a kamarazenélés lényege, mely üzenetnek a zenei kreativitás fejlesztésében fontos szerep jut. A túlnyomó részt zeneiskolai tanulmányokat nem folytató tanulóknak a vonósnégyessel végzett közös munka során alkalmuk nyílik arra, hogy kis „zenekart”, egy vonós kvartettet irányítsanak.

„Kis karmesterek” program

1. Gyakorlat

A diákok a disztinkciót elősegítő gyakorlatokkal egy kiválasztott zenei részletben megpróbálják a dallamot és a kíséretet játszó szólamokat azonosítani, megkülönböztetni. A megszólaló polifon zenei műrészletben a diák egy elemlámpával világítja meg a vonósnégyesben az éppen témát játszó muzsikust.

2. Gyakorlat

A disztinkciót, a zenei szelektív hallást segíti az a feladat, amelyben két diák egyszerre vezényli a vonósnégyes tagjait úgy, hogy a két tanuló négy keze az egyes hangszerek hangerőszabályzójának felelnek meg. A muzsikusként játékmódjukkal folyamatosan követik a két karmester hangerőbéli utasításait, melyek az egyes hangszerek jelenlétére, hangzására hívják fel a hallgató figyelmét.

3. Gyakorlat

Az előző feladathoz hasonló az a gyakorlat, amelyben a kvartettet egyszerre vezénylő két diák hüvelykujjuk felfelé vagy lefelé tartásával jelzik a négy muzsikusként, hogy éppen játsszanak-e, vagy nem. Egy-egy, vagy akár több szólam hiánya szintén az egyes hangszerek jelenlétére irányítja a zenei figyelmet, olykor akár már drasztikus módon is.

4. Gyakorlat

A tanulók feladata, hogy a kvartettel egy kiválasztott zenei részletet egymás után több különböző módon szólaltassanak meg. Ez lehet az eredeti zenei részlettől (Téma) eltérő hangulati-kifejezésbeli különbözőség (Var. 1), vagy adódhat a muzsikusként üléspozícióinak megváltoztatásából (Var. 2), a vonósnégyes ülésrendjének, szólamainak megcseréléséből (Var. 3).

5. Gyakorlat

A tanulók a vonósnégyes vezénylésével a non-verbális kommunikáció (mimika, tekintet, mozgás, testtartás) különböző formáit tapasztalhatják meg, megtanulva, hogy testüknek jelzései milyen hatással vannak egy zenei folyamatra. Ebben a gyakorlatban a diák egy mű részletének – a zenei mondanivaló szerinti – elvezénylését próbálja meg, hasznosítva az előző feladatokban szerzett tapasztalatait. E feladat egyben a zenei tehetség megnyilvánulásának, a zenei tehetséggutatásnak is színtere. A művészi hajlamú – de zeneiskolai

tanulmányokat nem folytató – tanulók között olyan diákok is találhatóak, akiknek ezen képessége a feladaton keresztül megnyilvánulhat.

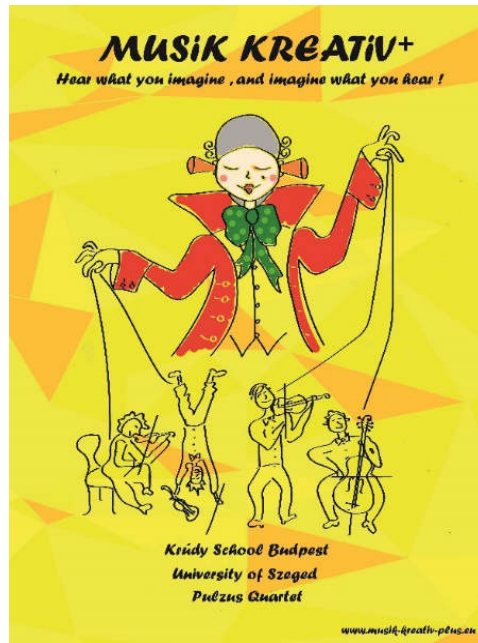
Fejlesztendő ismeretek: disztinktív zenei hallás; non-verbális kommunikáció eszközeinek elsajátítása; mozgás koordináció; mozgásművészet; zenei előadóművészet; hangszerismeret; vezényléstechnika; csapatmunka

Filmprogram és Árnyjáték

A *Filmprogram* kvartett muzsika által inspirált zenei produkciókkal fejleszti a kisiskolások kreativitását. Itt a vonósnégyes a zenéhez kapcsolódó művészeti, művészetközvetítő területeken segíti a tanulók vállalkozókészségének fejlődését. A kreativitás szinte minden formáját igényli az a folyamat, melyben a diákok nem csak hallják, hanem elképzelik és látják a kvartett muzsikát, majd filmes produkciót készítenek belőle. A programrésznek ebben az elemében a diákok egy kiválasztott zenére kisfilmet készítenek, melynek nem csak alkotói, de szereplői is saját maguk. A film bármilyen műfajú lehet, bármely technikával dolgozhatnak az iskolások. A cél, hogy találják meg azt a filmes műfajt, megvalósítási eszközt, amely számukra a legérdekesebb, legizgalmasabb. Bármilyen, a zenéhez illő történetet kitalálhatnak, fontos, hogy azon gondolatokat, érzéseket, inspirációkat jelenítsék meg, amelyeket a zene ébreszt bennük. A produkció elkészítéséhez a vonósnégyes végigkíséri az alkotás létrejöttét, a tanulókkal olyan területeket járnak be és dolgoznak ki, mint:

- a vonósnégyes repertoárból a performance témájához alkalmas zene, zenei részlet kiválasztása (karakter, hosszúság), a zene karakterének, jellegének megismer(tet)ése, a zenemű értelmezése
- forgatókönyv készítése a zene karakterének, mondanivalójának, hosszának és a rendelkezésre álló személyi feltételeknek megfelelően
- casting, helyszín, jelmez, kellékek kiválasztása

- a felvétel- és színpadtechnika és azok metodikája
- vágás a zenei folyamatoknak megfelelően, montázs, illesztés
- külső megjelenés formálása, szöveges részek (feliratok) kialakítása
- disszemináció

Performance plakát

A *Filmprogramm*mal hasonlóságot mutatva a diákok egy kiválasztott zenére árnyjáték performance-ot készítenek, melynek nem csak alkotói, de szereplőik is saját maguk. Cél, hogy a megismert színpadi technika, az árnyjátéson keresztül tudatosítsák a választott zene karakterét, mondanivalóját, vagyis azt más performatív eszközzel, más nyelven is képesek legyenek közvetíteni. A programrész feladatterületei:

- A rövid zenemű, vagy zenei részlet kiválasztása, amelynek mondanivalójához, karakteréhez illeszkedve árnyjáték készíthető. A kiválasztásnál érdemes figyelembe venni a zene hosszúságát, pár perces művet, részletet választani.
- A kiválasztott zenéhez történet, dramaturgia kitalálása.

- A kitalált történet, az egyes jelenetek vizualizációja. Kellékek kiválasztása.
- Vetítő vászon installálás, az árnyjáték helyszínének kiválasztása az elsötétíthetőség, a „nézőtér” és „színpad” kijelölése.
- A világítás technika, a lámpák kezelésének elsajátítása, a vetítívászon megjelentetés kikísérletezése. Világító személyzet kijelölése a néha közel egyszerre, de különböző helyekről történő világításhoz.
- A diákszereplők kijelölése, árnyjátékbeli szerepfeladatuk pontos meghatározása, leírása. A szerepek hosszának meghatározása a zenei alkotóelemek, részek hossza szerint.
- A szerep megtanulása, az egyes jelenetek gyakorlása.
- A jelenetek egymás után illesztése. A szereplők és a világító személyzet munkájának összehangolása.
- Jelenetpróbák, főpróbák tartása, készülés az árnyjáték performance-ra.

A Budapest III. Kerületi Krúdy Gyula Angol-Magyar Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola diákjai

Fejlesztendő ismeretek: színjátszás; forgatókönyv készítés; zenei dramaturgia; a tanulók személyiségének, egyéniségének megismerése, azonosítása a választott szerephez; árnyjáték világítástechnika; színpadtechnika; kameratechnika;

díszlet- és jelmeztervezés; vágó szoftverek alapfunkcióinak megismerése; csapatmunka

Irodalom:

Goldberg, RoseLee: *Performance Art. From Futurism to the Present*. Harry N. Abrams, Inc., Publishers, New York, 1988, p 152

Szőke Annamária (szerk.): *A performance-művészet*, Artpool - Balassi Kiadó - Tartóshullám, Budapest, 2000, p 7-12
www.musik-kreativ-plus.eu (2017.08.06.)

[/Magyarország – musikkreativ+](#)

A szerzőről

Asztalos Bence

a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerzett 1996-ban hegedűművész-tanári, majd 2002-ben operaénekesi, illetve magánének-tanári diplomát. 2002-től a Deutsche Oper am Rhein stúdiójának tagjaként a düsseldorfi operában, illetve a duisburgi színházban játszott. A Magyar Állami Operaházban 2000-ben debütált Bozay Attila *Az öt utolsó szín* című operájában; itt azóta egyebek mellett Don Fernando, Donner, a *Xerxes*ből Ariodates, a *Pomádé király új ruhájából* pedig Nyársatnyelt Tóbiás szerepét énekelte. Résztvevője volt a Budapesti Tavasz Fesztivál nagysikerű *Mozart Maratonj*ának. 2006-ban Torontóban Komturként, Bambergben Angelottiként mutatkozott be.

Asztalos Bence 1994-től a Budapesti Fesztiválzenekar művésze. Pályája során együtt dolgozott többek között olyan karmesterekkel, mint Sir George Solti, Charles Dutoit, Marek Janowski, Fischer Iván és Kocsis Zoltán. 2006 és 2009 között a bécsi

Zeneakadémia dal- és oratóriumszakán Robert Holl tanítványa volt. Ezen időszak alatt a bécsi Neue Studiobühne-n Bartók *Kékszakállújának* és Donizetti *Don Pasqualéjának* címszerepét énekelte.

2010-től a Szegedi Tudományegyetem Ének-Zene Tanszékének oktatója. 2011-ben DLA doktori fokozatot szerzett.

A **Szegedi Tudományegyetem JGYPK Ének-zene Tanszéke** a *Musik kreativ+* program magyar részéért felelős partnerintézmény. Feladata a program magyar koncepciójának kidolgozása, közreműködés a pályázati program elkészítésében, a hazai és nemzetközi partnerek közötti együttműködés összehangolása, a tananyag kidolgozása, az egyetemi hallgatók programba bevonása, a költségvetés megvalósítása és monitorizálása. A programban részt vevő oktatók: dr. Asztalos Bence főiskolai docens, koordinátor (pályázatírás, tananyagkészítés, költségvetés, nemzetközi projekttalálkozó szervezése és részvétel, beszámoló készítése, disszemináció); prof. dr. Maczelka Noémi (pályázatírás, tananyagkészítés, részvétel a nemzetközi projekttalálkozókon, online megjelenítés; disszemináció), dr. Dombi Józsefné főiskolai tanár (tananyagkészítés, részvétel a nemzetközi projekttalálkozókon, disszemináció).

Prof. dr. Maczelka Noémi   Dr. Dombi Józsefné dr. Kemény Erzsébet

A **Pulzus Vonósnégyes** a *Musik kreativ +* magyar koncepciójának kidolgozásában közreműködő, a koncepció iskolások felé közvetítésében kulcsszerepet játszó partnerintézmény. Feladata a magyar koncepció megvalósításához alkalmas repertoár összeállítása, részvétel művészi produkciókkal a hazai iskolai foglalkozásokon és nemzetközi projekttalálkozókon, a tananyag lektorálása, a költségvetés megvalósítása és monitorizálása. A programban részt vevő személyek: Rajncsák István brácsaművész, koordinátor, Pilz János, Lesták-Bedő Eszter, Mahdi Kousay (pályázatírás,

tananyagkészítés, költségvetés, nemzetközi projekttalálkozók szervezése, beszámolók készítése, online megjelenítés; disszemináció).

A Budapest III. Kerületi Krúdy Gyula Angol-Magyar Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola a *Musik kreativ+* magyar koncepciójának kipróbálásához teret adó partnerintézmény. Feladata a közreműködés a program magyar koncepciójának kidolgozásában, a pályázati anyag elkészítésében, iskolások és tanárok biztosítása a koncepció kipróbálásához, iskolai foglalkozások szervezése a magyar partnerek részvételével, a költségvetés megvalósítása és monitorizálása. A programban részt vevő személyek: Aulechla Anna igazgató, koordinátor (pályázatírás, költségvetés, nemzetközi projekttalálkozók szervezése, beszámolók készítése, disszemináció), Kissné Vidó Anikó tanárnő (a diákok iskolai foglalkozásának vezetője, részvétel a nemzetközi projekttalálkozókon, az iskolások kísérő tanára a nemzetközi projekttalálkozókon), Kovács Renáta tanárnő (az iskolások kísérő tanára a nemzetközi projekttalálkozókon), Juhászné Révész Edit (beszámolók készítése, a költségvetés megvalósítása és monitorizálása).